

Староконь Ю. М.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Бондар О. С.,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЩОДО МЕТОДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Цивільні відносини завжди посідали провідне місце в системі права. В сучасних умовах та напрямку євроінтеграції України, формування сучасної правової держави роль і значення правового регулювання суспільних відносин набувають все більшої актуальності, адже ключовою ознакою моделі правової держави є чітке врегулювання суспільних відносин.

Актуальність дослідження зумовлена не лише науковою значущістю цивільного права як галузі, а й потребою в удосконаленні національного законодавства, в курсі євроінтеграції. Зазначена проблематика важлива не тільки для теорії права, методології правового регулювання сфер діяльності, які об'єднують різні суспільні відносини, а й для діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій різних форм власності, юристів-правників, фізичних осіб, які вступають у цивільні відносини [1].

Дослідженню питань, пов'язаних із поняттям механізму правового регулювання та його окремих елементів приділяли увагу українські та зарубіжні теоретики та практики, такі як В. Горшеньов, О. Іоффе, Н. Камінська, О. Кархут, Ю. Кривицький, Н. Кузнецова, О. Отрадна, С. Погрібний, О. Скакун, Т. Тарахонич, В. Яроцький, С. Невестюк та ін. В українській доктрині цивільного права увагу здебільшого приділяли аналізу особливостей механізмів правового регулювання лише окремих видів цивільних відносин, зокрема договірних – С. Погрібний, деліктних – О. Отрадна. Але в той самий час на сьогодні бракує дослідження механізму правового регулювання всіх цивільно-правових відносин загалом [2].

Особливості майнових та особистих немайнових відносин, безумовно, є визначальним фактором у формуванні цивільного права як галузі права. Визначення кола цих відносин дало відповідь на питання – яке саме коло відносини становить предмет цивільно-правового регулювання. Однак важливо розуміти не лише те, які суспільні відносини регулює цивільне право, а й як це здійснюється, якими засобами воно впливає на ці відносини, тобто який

метод впливу закладено в цивільно-правове регулювання. Особливість відносин, що регулюються відповідною галуззю права, водночас обумовлює й специфіку методу правового регулювання. Тобто, існує безпосередній тісний взаємозв'язок між предметом правового регулювання і його методом [3, с. 9]. Загалом, для реалізації правового регулювання суспільних відносин важливе значення має його механізм, оскільки від нього залежить ефективність такого регулювання, відповідність поведінки учасників суспільних відносин приписам юридичних норм [4].

Поняття «цивільно-правове регулювання» є похідним від загальної теоретичної категорії «правове регулювання». Відхід від загальної теорії права під час розроблення наукових проблем окремих галузей права суттєво обмежує наукові дослідження. Так, на думку С. Невестюк, доцільність такого визначення ґрунтується на тому, що це поняття, власне, постає єднальним чинником, що уможливорює вивчення права в динаміці, осягнення механізму цивільного процесуального впливу, механізму дії цивільного процесуального права, правореалізації, а також визначення понять правового режиму та правової процедури. У загальній теорії права немає єдиного підходу до тлумачення поняття правового регулювання як однієї з основоположних категорій правової дійсності, адже через регулювання виявляється сутність і соціальне призначення права [5].

С. Погрібний аргументує таку позицію, на його думку, механізм цивільно-правового регулювання становить «послідовний ланцюг зміни окремих правових явищ, серед яких: норма права, що регулює цивільні відносини, юридичний факт – права і обов'язки, які існують у цивільних правовідносинах, що виникли на його підставі, реалізація цих прав і виконання обов'язків, а за потреби – захист порушеного права чи інтересу [6, с. 43]. Зазначене тлумачення механізму впливає із самого змісту запропонованого науковцем визначення. Так, у праці йдеться про «окремі правові явища», до яких автор зараховує цивільно-правові норми, юридичні факти, суб'єктивні цивільні права й обов'язки, акти їх реалізації, а також засоби захисту порушених цивільних прав та інтересів. За своєю природою такі правові явища і є цивільно-правовими засобами, що в комплексі становлять механізм цивільно-правового регулювання. Вказівка ж на те, що механізм є послідовним ланцюгом зміни зазначених правових явищ, засвідчує, що ці явища організовані певним чином, взаємопов'язані та перебувають у взаємодії [1].

На сьогодні в межах доктрини цивільного права системний підхід не отримав активного застосування, однак його вплив на подальший розвиток інструментального вчення позначився на застосуванні основних положень цього вчення в цивілістичних дослідженнях [2, с. 112]. Механізм правового регулювання завжди визнавався центральною категорією юридичної науки. Тому його значення як фундаментальної, методологічної категорії в кожній окремій галузі права залежить від формулювання чіткого й однозначного визначення цього поняття, що охоплює, на перший погляд, різні правові явища, які перебувають у взаємозв'язку та відповідній взаємодії під час функціонування [5].

Загальне поняття методу правового регулювання сформувалося ще історично – вважалося, що метод правового регулювання виражає особливості форм, прийомів, способів, застосовуваних державою для регулювання суспільних відносин даного виду. Знання методу правового регулювання має не тільки теоретично-пізнавальне, а ще й практичне значення. У процесі законотворення послідовне застосування правового методу дає змогу адекватного врегулювання суспільних відносин, побудування стрункої і послідовної законодавчої системи. В той час як його ігнорування може неухильно призвести до розбалансування правового механізму, законодавчого акта, позбавить його цілісності [3].

Аналіз цивільного законодавства надає підстави виділити основоположні ознаки методу цивільно-правового регулювання, такі як юридична рівність учасників цивільних правовідносин – означає, що жодна сторона не набуває правових переваг у відносинах, які мають регулюватися нормами цивільного права; самостійний, незалежний майновий статус учасників цивільних правовідносин – відображає особливу властивість учасників цивільно-правових відносин, яка виявляється у рівному обсязі правоздатності особи; переважно диспозитивний характер цивільно-правових норм – суб'єкти цивільного права вступають у правові відносини на свій розсуд, за власним бажанням, самостійно визначають порядок і доцільність своєї поведінки, тобто особа має можливість обрати оптимальний варіант своєї поведінки; судовий захист порушених цивільних прав; майнова спрямованість відповідальності особи за порушення цивільних прав [3].

Будь-яке право особи, закріплене в законі, не може існувати без механізму його реалізації та захисту. Отже, кожній галузі права притаманний свій правовий механізм. Особливість цивільного правозахисного механізму полягає саме у відновлювально-компенсаційному характері захисних засобів порушених цивільних прав.

Список використаних джерел:

1. Калашник О. М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. Т. 2. С. 14. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5176/1/13.pdf>.
2. Мазур В. В. Механізм цивільно-правового регулювання як правова категорія. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 6. С. 51-57.
3. Дзера О. В., Боброва Д. В., Довгерт А. С. та ін. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. (2-е вид., допов. і перероб.). Київ: Юрінком Інтер, 2005. Кн. 1. 736 с.
4. Кархут О. Я. Механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2014. 185 с.
5. Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 210 с.
6. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 304 с.